

‘ההוא בהם בעיניהו הוא דלא מירצו הא על ידי תערובות מירצו, כדתנן...’ ונצרך למעטו מן הכתוב [והרי מדין תורה בטלו בעלי מומים ברוב, ואף שאין עולים מבטלים זה את זה הלא בעלי מומין לאו ‘עולין’ הם] – לומר שאפילו נתערב אחד באחד שאין כאן תורת ביטול ברוב, גזרת הכתוב היא להכשירם (עפ”י תוס’ זבחים עד. ד”ה רב; ריטב”א ועוד).

אם ננקוט ספקא דאורייתא לקולא מהתורה, אין צורך בלימוד מהכתוב להתיר בתערובת חד בחד אם קרב אחד מהם, אך אם שניהם לפנינו הרי איקבע איסורא וצריך לימוד להתיר. ומרש”י משמע שגם כשקרב אחד הוצרכנו להתר מהכתוב – משמע ששיטתו (כדעת הרשב”א והר”ן) ספקא דאורייתא לחומרא מהתורה (עפ”י חדושי בית יוסף למסכת קדושין, נדפס בסוף השו”ת לאבן העזר). וכן יש שדייקן מדברי רש”י בחולין כב סע”ב ומעוד מקומות – ע’ מהרי”ט יו”ד ח”ב ס”א; הל’ בכורות למהריט”א פ”ה מב; שב שמעתא א.ה. וע”ע בשו”ת ר”י מסלוצק לו ד”ה וראיתי.

מהתורה אברי בעלי מומין שנתערבו – יש להקריבם ואסור להלינם משום בל תותירו (עתוס’ בפסחים עא ובזבח תודה), אלא שמדרבנן אסור הדבר וצריך להשאירם שייפסלו [מלבד אם כבר קרב אחד מהאברים לרבי אליעזר, התירו חכמים להקריב השאר]. ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה ב’שב ואל תעשה’. וכיו”ב יש במנחות יד: שגזרו חכמים במחשבת חצי מתיר אטו מתיר שלם. וכן מצינו שם מו: שמשום גזרה דרבנן מלינים הלחם לצאת לבית השריפה. וראה דוגמאות נוספות ביוסף דעת פסחים עה:

‘דילמא שאני התם דבעידנא דאתחזי קמייתא לא אתחזי בתרייתא’ – אבל כאן – כתב רש”י – מדובר [גם] שמת חברו לפני מתן דמים, הלכך לא היה ראוי להשחט עד לאחר שהביאו שנים והגרילו. והרש”ש כתב לפרש גם אם נעמיד שמת לאחר מתן דם והיה ראוי להישחט באותה שעה, אך כיון שמת חברו נדחה זה, ולא חזר ונראה עד לאחר שהביאו שנים והגרילו ואז כבר עומד השני עמו.

דף סה

‘קסבר רבי יהודה חובות של שנה זו קריבות לשנה הבאה. איתיביה אביי, פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן... כולן ימותו דברי רבי יהודה’ – ומדוע לא ייקרבו לשנה הבאה?

ואם תאמר מה מקשה, הלא כך קבלו בהלכה שחטאת שנתכפרו בעליה דינה למיתה? ויש לומר מסתמא לא אמרה הלכה במיתה אלא כשאין תקנה אחרת להקריבה בדומה לחטאת יחיד שאי אפשר להקריבה על חטא אחר, הלכך אם חובות שנה זו קריבות לשנה הבאה, לא היה דינם במיתה (ריטב”א).

(ע”ב) ‘קרבנות צבור קא אמרת, שאני קרבנות צבור כדרבי טבי אמר רבי יאשיה... חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה’ – ושאמר רבי יהודה בשקלים עולים להם לשנה הבאה, לא שיניחום עם אותם של שנה שעברה, כי אז אי אפשר ליקח בהם קרבנות ציבור לשנה הבאה, אלא יניחום לשנה הבאה עם השקלים החדשים ונפטרו הבעלים בכך. ואפילו נתנום בלשכה של שנה זו, לא פשעו הבעלים בכך ופטורים לשנה אחרת (עפ”י תורא”ש וע’ תו”י ד”ה קרבנות).

משמע לכאורה שהשוקל פעמיים מחצית השקל בשנה אחת, נפטר מחיובו לשנה הבאה [ואף על פי ששקלו לא נתנם אלא לקרבנות שנה אחת]. וכן הובא בשם חקרי לב (או”ח קלא) להוכיח מסוגיתנו.

אך נראה לחלק בין כשהבעלים תרמו כמה שקלים באותה שנה, שהואיל והמצוה היא ליתן בכל שנה ושנה (כלשון הרמב”ם ריש

הל' שקלים), לא יצאו בזה ידי חובת שנה אחרת, ובין נמצאו השקלים או החזירות הגנבים שבדין הוא שהגובר יביאם בשביל הבעלים לשנה הבאה ולא כל כמיניה להפסידם הלכך נוצר כאן חוב כלפי הבעלים, ואותו חוב נפרע במחצית השקל של השנה הבאה הלכך נפטרו.

ז'משום גזירה ימותו?!... ומשום גזירה ימותו?!... ומשום גזירה ימותו?!...! כל אחד מן האמוראים שמתרץ משום גזירה מסוימת, סובר שאותה גזרה חמורה מהאחרת, ויש להם למות משום אותה גזרה (תוס' ישנים ותורא"ש. וע"ע גבורת ארי).

וזה לשון תורי"ד (פסחים עז:): 'דרך התלמוד תחילה מתרץ תירוצים קלים שאין עומדין, ואח"כ מתרץ העיקר – כדי להרחיב הסברא ולהראות שאין לתרץ אלא בענין זה'.

ז'משום גזירה ימותו. ועוד הא דרבי טבי אמר רבי יאשיה גופה מצוה היא' – הלכך אין לגזור הואיל וגם אם יקריבו בדיעבד כשר [וכיוצא בזה אמרו במנחות (סח) משום מצוה ליקום וליגזור?! (וע"ש בתד"ה והא).] ואף על פי שמצינו גזרות חכמים במצוות עשה, שמא יתבטל מן המצוה כגון גזרת תקרה בסוכה וכד' – כאן שונה שהיא הלכה פרטית בהקרבת הקרבנות ואינה ביטול מצוה שלמה (עפ"י שו"ת מהרש"ם ח"א סו).

עוד יש לפרש קושית הגמרא שהיא חיזוק הקושיא הראשונה; כל שכן שאין אין לגזור ימותו בדבר שאינו מעכב בדיעבד – אבל שאר גזרות יתכן וגזורים אף בביטול מצוה בעלמא. גם יש לחלק בין מאורע יחיד כגון כאן ובמנחות שם גבי הקרבת העומר, ובין דבר המסור לרבים לכל הדורות שודאי לא ימלט הדבר מידי תקלה, שבוה גזורים אף בביטול מצוה. ע"ע בענין זה בספרים המצוינים ביוסף דעת מנחות שם.

*

יעמד חי לפני ה' לכפר – עד מתי יהא זקוק להיות חי, עד שעת מתן דמים של חבירו' – אמר מהר"י סג"ל שכל ימיו פליאה בעיניו, מפני מה אנו מאריכין בפיוטים על שעיר הפנימי יותר מעל שעיר המשתלח, והלא הפנימי לא היה מכפר רק על טומאת מקדש וקדשיו שנאמר וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל, ואותו עון לא נמצא האידנא דמקדש בעו"ה אינו, ושעיר המשתלח הוא המכפר על כל עבירות שנאמר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל. ואמר מהר"י סג"ל דנראה לו לתרץ דכפרת המשתלח תלויה בשעיר הפנימי, דאי לא נעשה עבודת פנימי כתיקנה היתה מעכבת כפרת המשתלח, וכן איתא בהדיא בגמרא במסכת יומא. נמצא כל מה שמבקשים על הפנימי הרי הוא כדי להכשיר בו את המשתלח. ועוד תירץ מהר"י סג"ל דקדושת המקדש לא נתבטלה עדיין דכתיב והנשאו פתחי עולם רצה לומר שקדושתן לעולם. ולפיכך נקרא 'בית עולמים' – נמצא הנכנס עדיין בטומאה במזיד חייב כרת. ובני חוצה לארץ מבקשים להתכפר על בני ארץ ישראל אם טמאו המקדש, דכל ישראל ערבים זה לזה. וראיה, דאומר כל אדם 'על חטא' כסדרו אף אם ברור לו שלא עשה כמה עבירות הכלולים בו – אלא מתפללין זה על זה' (מנהגי מהר"ל יום כפור יח). נקט כדעת רוב הפוסקים שיש חיוב כרת בזמן הזה לנכנס בטומאה למקום המקדש, ודלא כהראב"ד (ע' במצוין בשבועות טו).